

נציב חודש טבת

הנגיד הנכבד והמפורא

מו"ה לייבל רובין הי"ו

לעי"נ אביו מו"ה יונה ב"ר אליעזר ע"ה
 ולעי"נ אחיו מו"ה אליעזר ב"ר יונה ע"ה

מס' קידושין
 גליון י'

פרשת ויחי
 תשע"ה

שינון לחזרה

תמצית שקלא וטריא עם ביאורים והערות

[דף ל"ד ע"א - דף ל"ח ע"ב]

תמצית דיני מצות עשה שהזמן גרמא

✦ בשלשה מצות עשה שהזמן גרמא ילפינן מקראי דנשים

פטורות:

(א) **תפילין**, דאיתקש לתלמוד תורה בין בפרשה ראשונה של קריאת שמע ובין בפרשה שניה ונשים פטורות מתלמוד תורה דכתיב 'ולמדתם אותם את בניכם' ודרשינן לעיל (דף כט): לבנים ולא לבנותיכם, ולא מקשינן תפילין למוזזה לחיובא, כיון דלא איתקש אלא בפרשה ראשונה ולא בפרשה שניה. וכל זה למי"ד דתפילין הוא מצות עשה שהזמן גרמא, אבל להלן (דף לה.) הובא שיטת ר' מאיר ור' יהודה דתפילין הוא מצות עשה שלא הזמן גרמא.

(ב) **סוכה**, דכתיב 'כל האזרח בישראל ישבו בסוכות' ומשמע דוקא מיומן שבאזרחים להוציא את הנשים. אבל בלאו האי קרא הוה אמינא דחייבות ואף דפטורות משאר מי"ע שהזמן גרמא; **לאבני** מדכתיב 'בסוכות תשבו שבעת ימים', תשבו כעין תדורו, מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו. **לרבא** דהוה אמינא נילף גזירה שוה 'חמשה עשה חמשה עשר' מחג המצות, מה להלן נשים חייבות ובאכילת מצה; עיי' להלן מנא ילפינן כן אף כאן נשים חייבות.

(ג) **ראיה**, דכתיב 'יראה כל זכורד' להוציא הנשים, אבל בלאו האי קרא הוה אמינא נשים חייבות ואף דפטורות משאר מי"ע שהזמן גרמא; דנילף גזירה שוה 'ראיה ראיה' מהקהל ודכתיב ביה 'בכא כל ישראל ליראות'; והתם נשים חייבות דכתיב האנשים והנשים והמין'.

א. בפרשה ראשונה [ואהב את גו'] כתיב: 'ושמעת לזניך ודברת עם צעקן צעיקן וצללקן צללקן וצעקן צעיקן' (תלמוד מורה), וקשרתם לאות על ידך והיו לטעפת בין ענין (תפילין), וכתבתם על מוזות צינן וצעקין (מוחה). בפרשה שניה [והיה אם שמע גו'] כתיב: 'ושמעת את דברי אלה על לצננס ועל נפשתם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטעפת בין ענינים (תפילין), ולמדתם אתם את בניכם לצננס עם צעקן צעיקן וצללקן צללקן וצעקן צעיקן' (תלמוד מורה), וכתבתם על מוזות צינן וצעקין (מוחה)."

ב. דקסבר לילה לאו זמן תפילין, אי נמי משום דשבת ויו"ט לאו זמן תפילין, וכיון דאיכא שעמא דלא מיחייב בה זמן גרמא הוא, ועיין עוד במוס' (ד"ה ותפילין).

מראי מקומות לתוספות

דף ל"ד ע"א: ד"ה ותפילין וליית, ד"ה כלל מערכין.
 דף ל"ד ע"ב: מד"ה ואי כתב ראיה וכו', עד סוף העמוד.
 דף ל"ח ע"א: ד"ה ולרבי, ד"ה אלא, ד"ה משום דהוי, ד"ה משום כפרה.
 דף ל"ח ע"ב: ד"ה להשחמה, ד"ה אם כן ליכמוז, ד"ה וכי כתב.
 דף ל"ז ע"א: ד"ה אי לאו ג"ש, ד"ה אם כן ליכמוז, ד"ה תפילין גופייהו.
 דף ל"ז ע"ב: ד"ה מוץ ממנחת סוטה.
 דף ל"ז ע"א: ד"ה ללמדן שכ"מ שנאמר צו מושב.
 דף ל"ז ע"ב: ד"ה צמאי קמיפלגי, ד"ה לא קירבו, ד"ה צורקים לא כ"ש.
 דף ל"ח ע"א: ד"ה עד צואס, ד"ה לא מהן, ד"ה והוא הדין.
 דף ל"ח ע"ב: ד"ה השמטת כספים.

[דף ל"ד. - לה.]

כל מצות עשה שהזמן גרמא, כגון סוכה, לולב, שופר, ציצית ותפילין, נשים פטורות. וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא, כגון מוזזה, מעקה, אבידה ושילוח הקן, נשים חייבות.

ואף דאיכא מצה שמהה והקהל שהן מצות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות, וכן איכא תלמוד תורה פריה ורביה ופדיון הבן דלאו מצוה עשה שהזמן גרמא הוא ונשים פטורות, אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בו הויץ ושהיה אפשר לומר דמדאפיק האי שמע מינה דוקא הוא ותו לא שירי מידי, אפילו הכי אין למדין, דתנן, שאפשר לעשות עירובי הצירות ונתחמין; עיי' תוד"ה בכל או שיתופי מבואות בכל מין מאכל, הויץ מן המים ומלח ודבעינן מידי דויץ, שבמקום מוזנותיו של אדם השובה דירתו ושכירתו, ומים ומלח לא וייני, ובאמת גם בכמהין ופטירות אין מערבין ודוקם לזו לרבנן דגם הני לא וייני, אלא אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בו הויץ.

גלין קנין תורה

וכיון דלא צריכי תרוייהו הוה להו שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים.

(ב) למ"ד תפילין הוי מצות עשה שהזמן גרמא, וס"ל ב' כתובים הבאים כאחד מלמדים, ליכא למילף כל מצות עשה שהזמן גרמא במה מצינו מתפילין, דקשה נילף מה מצינו ממצה והקהל לחיובא ודהא דסבירא ליה ב' כתובים הבאים כאחד מלמדים.

אלא יליף מהקישא, דאיתקש כל התורה כולה לתפילין דכתיב 'והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיד', מה תפילין מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות, אף כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות וכוון דילפינן כל המצות מתפילין מהקישא ולא בבנין אב, אין להקשות נילף בנין אב ממצה והקהל, דלא שבקינן הקישא וגמרינן בבנין אב.

(ג) לר' מאיר דאמר תפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא, וס"ל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין ודלדידיה ליכא למילף פטור בכל מצות עשה שהזמן גרמא מתפילין, לא ע"י היקש ולא ע"י בנין אב, כיון דתפילין הוי מ"ע שלא הזמן גרמא, גמרינן בנין אב מה מצינו בראיה דהוי מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות, אף כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. ואין להקשות נילף מה מצינו ממצה והקהל לחיובא, דהוה להו ב' כתובים הבאים כאחד וקסבר אין מלמדים.

ולר' יהודה דס"ל בר' מאיר דתפילין הוי מצות עשה שלא הזמן גרמא, אבל ס"ל שני כתובים הבאים כאחד מלמדין, צריך לומר דסבירא ליה דנשים חייבות בשמחה ודלא כאביי דס"ל אשה בעלה משמחה, והוה להו מצה שמחה והקהל שלשה כתובים הבאים כאחד דלכולי עלמא אין מלמדין וממילא ילפינן כל מצות עשה שהזמן גרמא במה מצינו מראיה כנ"ל לר' מאיר.

תמצית דיני מצות עשה שלא הזמן גרמא

• בב' מצות עשה שלא הזמן גרמא ילפינן מקראי דנשים פטורות: **(א) תלמוד תורה** וכדלעיל (דף כט): דכתיב 'ולמדתם אותם את בניכם' ולא בנותיכם, **(ב) פדיון הבן** וכדלעיל (דף כט): מדכתיב תפדה וקרינן תפדהו.

• בב' מצות עשה שלא הזמן גרמא ילפינן מקראי דנשים חייבות: **(א) מזוזה**, מדתלה קרא מתן שכרה בריבוי ימים דכתיב

ו. ודעה זו סובר כשיטת אב"י דנשים פטורות משמחה, דלמ"ד נשים חייבות הו"ל מנה שמחה והקהל שלשה כתובים הבאים כאחד דלכו"ע אין מלמדים, ע"ע לקמן.

ז. וז"ל דגם ר' מאיר סובר כשיטת אב"י דנשים פטורות משמחה, דאי לא הכי הוה להו ראייה ושמחה ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים.

ח. וצוה גם אחי שפיר הא דילפינן מה מצינו מראיה דנשים פטורות, דלכאורה יש להקשות הא ליכא היקישא מתפילין, וכיון דס"ל לר' מאיר דתפילין הוי מצות עשה שלא הזמן גרמא נילף מהתם דמצות עשה שלא הזמן גרמא נשים פטורות וממילא שמעינן דמצות עשה שהזמן גרמא נשים חייבות, ואין שבקינן היקישא וגמרינן בבנין אב. אבל השתא דליכא מנה והקהל שהן מצות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות, ואמרינן דהוה שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים, הוי האי 'אין מלמדים' כמו מיעוטא, דדוקא הוי חייבות אבל אחריי נשים פטורות (ע' מדר"ה אלא למ"ד).

• בב' מצות עשה שהזמן גרמא ילפינן מקראי דנשים חייבות: **(א) מצה** [כליל ראשון שהוא חובה דכתיב 'בערב תאכלו מצות'], דכתיב 'לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות', ודרשינן כל שישנו בכל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה, ונשים איתנהו בכל תאכל חמץ דמצות לא תעשה היא. **(ב) הקהל**, דכתיב 'הקהל את העם האנשים והנשים והמף'.

• **במצות שמחה** [בשלוש רגלים] יש ב' דיעות בגמרא: משמעות הפסוק דנשים חייבות, דכתיב 'ושמחת וגו' אתה ובנך ובתך וגו' והגר והיתום והאלמנה, וכן סובר ר' יהודה ולמסקנת הגמרא דף לה. אבל לאביי אין חובת השמחה על האשה אלא על בעלה לשמחה ודקרי ביה 'שימחת', והא דכתיב 'והאלמנה' שאין לה בעל לשמחה מייירי באלמנה עניה ונצטווה מי שהיא שרויה אצלו לשמחה משלו ובמאכל ומשתה וכלי פשתן; ע' תוד"ה אשה.

• **בשאר מצות עשה שהזמן גרמא**, כגון לולב, שופר וציצית, נשים פטורות, ומבואר בגמרא שלשה דרכים מנא ילפינן להו:

(א) למ"ד תפילין הוי מצות עשה שהזמן גרמא, וס"ל ב' כתובים הבאים כאחד אין מלמדים, גמרינן בנין אב מה מצינו בתפילין שהוא מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות וכנ"ל דאיתקש לתלמוד תורה] אף כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות.

ואין להקשות דהוה תפילין וראיה שני כתובים הבאים כאחד [דנשים פטורות] ואין מלמדים, דצריכי ולמיתב פטורא בתרוייהו דלא גמרי מהדדי, הילכך ליכא למיטר שנכתבו תרוייהו כדי שלא ללמד על אחרים, אלא משום דלא הוה גמר חד מחבריה, דאי כתב רק תפילין ולא ראייה הו"א נילף 'ראייה ראייה' מהקהל לפטורא, ואי כתב ראייה ולא תפילין [פ"י שלא ה' מקיש תפילין לתלמוד תורה; תוד"ה ואי כתב] הו"א אקיש תפילין למזוזה לחיובא.

ואין להקשות נילף כל מצות עשה שהזמן גרמא בבנין אב משמחה לחיובא, דסבירא ליה [וכאביי] שאין חיוב שמחה על אשה אלא בעלה חייב לשמחה. וגם ליכא למילף בנין אב מהקהל לחיובא, דהוה מצה והקהל שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים, דלא צריכי תרוייהו, דהתייבא אי כתב רחמנא הקהל ולא מצה הוה אמינא נילף 'חמשה עשה חמשה עשר' מהגן הסוכות ונשים פטורות מאבילת מצה כמו שהן פטורות מטובה, אבל ניכתוב רחמנא מצה ולא הקהל ונדע שנשים חייבות בהקהל מקל והומר, דמה טפלים ודהיינו קטנים חייבים בהקהל [דכתיב 'המף'] נשים לא כל שבין

ג. לציית הוי מצות עשה שהזמן גרמא דקסבר לילה לאו זמן לציית, עיין תוס' ד"ה ותפילין וליציית.

ד. וכן אין להקשות דהוה תפילין וסוכה שני כתובים הבאים כאחד, דגם סוכה צריך למיתב כמבואר לעיל, דאי לא כתב האזרח הו"א דנשים חייבות בסוכה, אי לכאזי משום משבו כעין מדורו, אי ככצא משום גזירה שוה ט"ו ט"ו מתג המנות.

ה. דהא קיימא לן [במנות דף ג.] דכל היכא דליכא למידרש לקולא ולתומרה, לתומרה דרשינן ולא לקולא [ריש"ף, ע' מדר"ה וילף ממ"ה].

גליץ קנין תורה

ורביה ותנא קמא דר' יוחנן בן ברוקה) הוה תלמוד תורה ופריה ורביה שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים, ואף לר' יוחנן בן ברוקה דסבירא ליה נשים חייבות בפריה ורביה הוה תלמוד תורה ופדיון הבן שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים.

וילר' יהודה דס"ל כר' מאיר דתפילין הוי מצות עשה שלא הזמן גרמא, אבל ס"ל שני כתובים הבאים כאחד מלמדים, צריך לומר דסבירא ליה כתנא קמא דר' יוחנן בן ברוקה דנשים פטורות מפריה ורביה, והוה תלמוד תורה ופדיון הבן ופריה ורביה שלשה כתובים הבאים כאחד (לפסור) דלכולי עלמא אין מלמדים (וממילא ילפינן כל מצות עשה שלא הזמן גרמא כמה מצינו ממורא כנ"ל לר' מאיר).¹

תמצית דיני מצות לא תעשה

◆ **נשים חייבות:** כל מצות לא תעשה, בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא, אחד האנשים ואחד הנשים חייבין, דכתיב 'איש או אשה כי יעשו מכל המצוות האדם וגו', הוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה (פי' דכיון דכללינהו הכתוב בכלל אנשים לעונשין, הרי שהן בכלל חמא, והן מצוות על כל לאוין ולא תעשה, וגם הוה בכלל אנשים לענין כפרה להקריב קרבן עליהם).

– אגב דאמרינן שנתרבו נשים להיות בכלל אנשים לענין עונשים, מייית נמו שנתרבו נשים לכל דיני ממונן שבתורה ולעשות להם דין בעניניהם בכל עסקיהם, הן לתביעותיהם על אחרים והן לתביעות אחרים שעליהם, מדכתיב 'זאלה המשפטים אשר תשים לפניהם' ולא פירט אנשים, הרי דאף הנשים בכלל. ועוד נתרבו הנשים לכל מיתות שבתורה (ודאם ההורגן יתחייב עליהם מיתה, ושור ההורגן יתחייב בעל השור כופר), מדכתיב 'זאם שור נגח וגו' והמית איש או אשה (והשור יסקל וגם בעליו יומת).²

וכולחו קראי צריכי, שאם לא נתרבו אלא לעונשים הו"א שאני התם דמשתעי קרא מהבאת קרבן (על החטא) לכך אף נשים בכלל דחם רחמנא עליהן (ושיהיה להן כפרה על חטאתם)³, משא"כ דיני ממונן שמוא אינן נוהגות אלא באיש שהוא בר משא ומתן, ולא באשה. ואם נתרבו נשים לדינים ולא למיתות הו"א דדוקא לזה נתרבו שאם לא יהיו בכלל דינין אין להן חיים (שהכל יהיו גוזלין אותן והן יגלו מאחרים ונמצא הכל בדילין מהן), אבל לענין מיתות שההורגן יתחייב

'למען ירבו ירכו ימיכם' וגו' ונשי נמי בעי חיי. (ב) מורא ואב ואם, דילפינן לעיל (דף כט. ודף ל:) מדכתיב 'איש אמו ואביו תיראו' (בלשון רבים; בין אנשים ובין נשים. והיינו דוקא בפנויה משא"כ בנשואה שרשות אחרים עליה).

◆ **במצות פריה ורביה פליגי תנאי** (במס' יבמות דף סה:): **לתנא קמא** נשים פטורות, דכתיב 'פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה' וגו', איש דרכו לכבוש ואין אשה דרכה לכבוש. לר' יוחנן בן ברוקה נשים חייבות, דעל שניהם (ואם יהיה) הוא אומר 'זיברך אותם אלקים ויאמר להם אלקים פרו ורבו'.

◆ **בשאר מצות עשה שלא הזמן גרמא**, כגון מעקה, השבת אבידה ושילוח הקן, נשים חייבות, ומבואר בגמרא שני דרכים מנא ילפינן להו:

(א) למ"ד תפילין הוי מצות עשה שהזמן גרמא, ילפינן מהקישא, דאיתקש כל התורה כולה לתפילין דכתיב 'זהיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך', מה תפילין מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות אף כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, ומדמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות מכלל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות (פי' מדאיצטריך למיכתב היקישא למיפטרניהו מוזנן גרמא מכלל דבשאר מצות חייבות).

(ב) לר' מאיר דאמר תפילין הוי מצות עשה שלא הזמן גרמא, וס"ל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים, גמרינן בנין אב כמה מצינו ממורא שהוא מצות עשה שלא הזמן גרמא ונשים חייבות, אף כל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות.⁴

ואף לר' יוחנן בן ברוקה דס"ל נשים חייבות בפריה ורביה, אין להקשות דהוה מורא ופריה ורביה שני כתובים הבאים כאחד (דנשים חייבות) ואין מלמדים, דצריכי תרויהו, דאי כתב רק מורא ולא פריה ורביה הוה אמינא דנשים פטורות מפריה ורביה (וכדעת תנא קמא הנ"ל) מדכתיב 'זכבשוה' איש דדרכו לכבוש אין אשה דאין דרכה לכבוש לא, ואי כתב פריה ורביה ולא כתב מורא הוה אמינא דכיון דאשה נשואה פטורה ממורא שהרי אין סיפק בידה לעשות (דאימת בעלה עליה) אף פנויה לא תתחייב כלל.⁵

ולוכא למילף כל מצות עשה שלא הזמן גרמא בבנין אב מתלמוד תורה לפטורא; דלמאן דאמר נשים פטורות מפריה

יא. כן מצולז בתום (ד"ה משום דהוי שמה), ויש לאשמועינן שגרסו כן בהדיא בגמרא, "משום דהוה מנא שמה והקלה, ומלמוד מורה ופריה ורביה ופדיון הבן, שלשה כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים", ע"י רמב"ן ורמב"ם.

יב. דכתיב הגמ' לכא' ז"ע, דהא עיקר קרא אמת לאשמועינן שנים מזהירות על כל הלואין ומצות ל"ת כמו אנשים, וכיון שמהירות עליהן הרי הן גם בכלל עונש וגם בכלל כפרה להניא קרבן, וז"ל א"כ א"כ קאמר דלכתיב לעונשים דחם רחמנא עליהן שיהיה להן כפרה, והא לא אש נכתבה עליהן קרא ה"א חס עליהן טפי שאין להם לא עונש ולא חטא כלל. ומילא בתוס' (ד"ה משום) דמכל מקום איצטריך כפרה היכא דכתיב עונש נשים בהדיא כגון גני עריות. אבל עדיין ז"ע, דהא ילפינן מהכא שהשוו לאנשים לכל עונשים שבתורה אפילו במקום דלא כתב בה בהדיא עונש לנשים, וז"ל א"כ א"כ קאמר דהו"א דדוקא לעונשים נתרבו כיון דחם רחמנא עליהן, הא בעונשים אלו ה"א חס עליהן טפי א"א לא נתרבו כלל לא לחטא ועונש ולא לכפרה, וכן ה"ק ברש"י, וז"ע.

ט. גם כזה צריך לפרש, דלכך ילפינן בנין אב ממורא לחיובא ושקיעין היקישא מתפילין למילף נשים פטורות ממצות עשה שלא הזמן גרמא, דכיון דמצולז להלן דהוה תלמוד מורה ופריה ורביה או תלמוד מורה ופדיון הבן שני כתובים הבאים כאחד לפטורא ואין מלמדים, הוה ליה כמו מיעוטא, דדוקא ה"א פטורות א"כ בשאר מצות עשה שלא הזמן גרמא בעלמא נשים חייבות (ע"י תוס' סו).⁶

י. וגם אין להקשות דהוה מורא ומוחה שני כתובים הבאים כאחד, דצריכי תרויהו ג"כ, דאי כתב מורא ולא כתב מוחה הו"א דבמוחה יהיו פטורים דילפינן בהיקישא מתלמוד תורה, ואי כתב מוחה ולא מורא הו"א דבמורה יהיו פטורין מטעם הנ"ל דכיון דנשואה פטורה דרשות אחרים עליה גם פנויה לא תתחייב כלל (תוס' דף נה. ד"ה ולכתיב יוחנן, ודף נד: ד"ה נשים חייבות).

קנין תורה גליון

אהרן לא קאי אלא על זומאה לחוד בתחילת הפרשה ומשא"כ באיסור השחתת הזקן לעולם גם בנות אהרן מוזהרות, אבל השתא דגמרינן גזירה שוה (ללמוד ישראל מכהנים) על כרחך צריך לומר שלא הפסיק הענין וגם על השחתת זקן קאמר בני אהרן ולא בנות אהרן, וילפינן ישראל מכהנים דנשים פטורות.

ואף דכבר מיבעי לן האי גזירה שוה ללמוד שאין איסור אלא בגילוח שיש בה השחתה, דבישראל כתיב 'לא תשחית את פאת זקנד' לאפקוי גילוח במספריים ושאין בו השחתה, ובכהנים כתיב 'ופאת זקנם לא יגלחו' לאפקוי לקטו במלקט ורהיטני (ולא היו גילוח), ואתא גזירה שוה ליתן האמור של כהנים בישראל ושל ישראל בכהנים לומר דבתרוייהו ליכא איסורא אלא בגילוח שיש בה השחתה. מכל מקום אי משום הא הוי ליה למיכתב (בישראל) רק 'ולא תשחית את שבזקנד' וועדיין הוי מצי למילף ג"ש 'פאת פאת' מכהנים, דכיון דברישא דקרא כתיב 'לא תקיפו פאת ראשכם' הוי ליה כמאן דכתיב גם גבי זקן כסיפא דקרא 'פאה', ומדכתיב 'לא תשחית את פאת זקנד' שמע מינה תרתי וללמוד גזירה שוה שלומה לכל האמור בפרשת כהנים, ועל כרחך דהא דכתיב בתחילת הפרשה 'בני אהרן קאי גם על איסור השחתת זקן, וילפינן ישראל מכהנים דנשים אינן מצוות על השחתה.

– הא דתניא 'זקן אשה והסרים שהעלו שער הרי הן בזקן לכל דבריהם, לא קאי על איסור השחתת זקן (דהא מסקינן דנשים אינן מוזהרות עליה) אלא על זומאת נגעים (דהנה אין מטמאים בנגעים אלא כשעלה בו סימן זומאה, ובנגעי עור בשר הוי אחד מן הסימנים כשהעלה הנגע שער לבן, אבל בנתקי ראש זקן הוי הסימן כשהעלה שער צהוב, להכי אשמועינן ברייתא שאם העלו אשה או סרים שער בזקנם הוי סימני נגעים כדון נגעי זקן שאינו נטמא כשער לבן אלא כשער צהוב). ואף דבלאו הכי כתיב 'איש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן, מכל מקום הוה אמינא ד'איש או אשה' קאי רק על 'כי יהיה בו נגע בראש', והא דכתיב אחר כך 'או בזקן' הדר אתאן רק לאיש, קמ"ל ברייתא דקאי אף על אשה.

• **בל יקרחו:** כתיב 'בנים אתם לה' אלקיכם לא תתגודדו ולא תתנו גדידה ושרט בכשרכם על מת' ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת כי עם קדוש אתה לה' אלקיך; לתנא קמא בין אנשים ובין נשים חייבין בכל יקרחו (כשאר לא תעשה (מלבד גם ל"ת הנ"ל) שנשים מוזהרות עליהן כמו אנשים), וליאסי בן יהודה נשים פטורות בכל יקרחו. ומבואר בגמרא ג' דרכים לבאר טעמא דאיסי:

(א) ברישא דקרא כתיב 'בנים אתם' וגו' – בנים ולא בנות לאפקוי נשים, ובסיפא דקרא כתיב 'כי עם קדוש אתה' – לרבות נשים ושאר הן בכלל עם. ומסתבר לאיסי שיש למעט נשים אצל קרחה ולהרבות אצל גדידה ואפי"ן דלפי"ן צריך למסר המקרא, שהרי גדידה כתיב אצל 'בנים אתם' וקרחה כתיב אחר כך אצל 'כי עם קדוש אתה', כיון דגדידה ישנה בין במקום שער ובין שלא במקום שער, מה שאין כן קרחה אינה אלא במקום שער. וליכא למימר שממעטין נשים (מדכתיב 'בנים אתם') בין

לשלם כופר (וליהורישם) הו"א דהיינו דוקא כשהורג את האיש שהוא מחויב במצות (ונמצא ההורג במלו פמצות) משא"כ כשהורג אשה שאינה מחויבת במצות (כל כך; תד"ה איש) כמו אנשים יהיה פטור מכופר. ואי אשמועינן רק מיתות (ולא עונשים ודינים) הו"א שאני מיתות ושההורג חייב עליהן כופר אף שאינן חייבות במצות) כיון דאיכא איבוד נשמה, משא"כ לענין עונשים ודינים דליכא איבוד נשמה אימא שאינן בכלל אנשים, לכך צריכא לכולהו.

[דף לה:]

• **נשים פטורות:** בג' איסורי לא תעשה נשים פטורות שנתמעטו מכלל אנשים: (א) האיסור על כהנים שלא ליטמא למתים (ודכנת מותרת לטמא עצמה למתים), (ב) איסור הקפת הראש (שלא להשחית שער הצדעים שיהא הראש מוקף בשוה לפדחתו וצדעיו ואחורי אזניו עגול סביב), (ג) איסור השחתת פאות הזקן. וליאסי בן יהודה מוסיף איסור בל יקרחו למת.

• **בל תטמא למתים:** דכתיב 'אמור אל הכהנים בני אהרן וגו' לנפש לא יטמא בעמיו, בני אהרן ולא בנות אהרן.

• **בל תקיפו:** דכתיב 'לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנד', ודרשינן כל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה, וכיון דנשים אינן בכלל איסור השחתת זקן (וכדיליף לקמן) גם אינן בכלל הקפה.

• **בל תשחית:** איכא למילף או מסברא או מקרא; מסברא – דסתם נשים אין להן זקן (וממילא מסתבר דלא דברה בהן תורה, ואם העלתה אשה זקן אינה מוזהרת בהשחתה).

מקרא – להחיה אמינא – מדכתיב בהקפת הראש 'לא תקיפו פאת ראשכם' ובהשחתת זקן שינה קרא בדיבוריה ואמר 'ולא תשחית פאת זקנד' ולא 'פאת זקנכם', לומר 'זקנד' ולא זקן אשתך. למסקנא, יליף גזירה שוה ישראל מכהנים, דבישראל כתיב 'ולא תשחית את פאת זקנד', ובכהנים כתיב 'ולא תשחית את פאת זקנך', וליאסי בן יהודה הניל לנפש לא יטמא בעמיו) 'ופאת זקנם לא יגלחו', מה להלן נשים פטורות מדכתיב בתחילת הפרשה (באיסור בל תטמא למתים) 'בני אהרן' ולא בנות אהרן (וס"ל דקאי גם על איסור גילוח הזקן) אף כאן נשים פטורות.

ואין להקשות למה לי גזירה שוה, תיתי בקל וחומר מכהנים שריבה בהם הכתוב מצות יתירות ואפילו הכי לא נצטוו נשים על השחתת הזקן (וכדכתיב 'בני אהרן' ולא בנות אהרן) כל שכן בישראל שנשים פטורות. דאי לאו גזירה שוה הו"א הפסיק הענין, וקרא ד'בני

יב. בגמ' מתחיל מחילה ללמוד מפסק זה ממה דשני קרא בדיבוריה, ושזי יליף ליה לבי מגזירה שוה 'פאת פאת', וביארו המוס' (ד"ה להשמה) דלפין כלן פלוגתא, דדוקא מתחילה כשעדיין לא שמעינן מצרייתא שיש לנשים חשיבות זקן בשום מקום, היה אפשר למעט ממה דשני קרא בדיבוריה, אבל כיון דשמעינן מצרייתא שיש להם דין זקן בשום מקום (דהיינו לטמאת נשים כמבואר לקמן) לית לן למעטין מדשני בדיבוריה וליאסינן גזירה שוה 'פאת פאת' למעט.

גליין קנין תורה

– רבא לא יליף כאבוי (גזירה שוה קרחה קרחה ישראל מכהנים) ד'קרח' קרחה' לא משמע ליה (למידרש ג"ש יתירה מיתורא דאית ה"א). **אבוי** לא יליף כרבא (גזירה שוה ד'בין עיניכם' קרחה מתפילין) דההוא גזירה שוה מיבעי ליה למגמר מקום הנחת תפילין שבראש, דלא תימא שיש להניחו בין עיניכם ממש (דהיינו על פדתו) לכך יליף תפילין מקרחה מה להלן (הוי פירושו של 'בין עיניכם') מקום שעושים קרחה דהיינו בגובהה של ראש (במקום שער למעלה מפדתו) אף תפילין מקום הנחתו בגובה הראש.

בין אבוי ובין רבא לא דרשו 'בנים אתם' וגו' לאפוקי בנות וכדרך הראשון במעמא דאיסור, דמיבעי להו להאי קרא לדרשה אהרינא דפליגי ביה ר' יהודה ור' מאיר; דר' יהודה דריש 'בנים אתם לה' אלוקיכם' (פי' בנים אתם כשתתנהגו כראוי לה' אלוקיכם; בניהו בן יהודעו) בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרויים בנים, אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרויים בנים. ור' מאיר סובר דבין כך ובין כך אתם קרויים בנים, והיינו אפילו כשנוהגים בסכלות ושמות – דכתיב 'בנים סכלים המה', ואפילו כשהם רשעים ואינם מאמינים – דכתיב 'בנים לא אמוץ בס'. ואם עובדים עבודה זרה ח"ו גם כן קרויים בנים, אלא שאז קרויים 'בנים משחיתים' כדכתיב 'זרע מרעים בנים משחיתים' (ומשחיתים היינו עבודה זרה כדכתיב 'פן תשחיתון ועשייתם לכם פסל'), ומכל מקום תשובה מהני להו להיות קרויים בני מעליא, דכתיב 'זהיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי'.

נשים בעבודות המקדש

❖ **עבודות האמורות בנשים: (א) סמיכה** – דכתיב 'דבר אל בני ישראל וגו' ופמדך ידו', (ב) **תנופה** – דכתיב 'דבר אל בני ישראל וגו' להניף אותו תנופה', (ג) **הגשת מנחה** – דכתיב 'זאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן', (ד) **קמיצה** – דכתיב והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם', (ה) **הקטרה** – דכתיב 'זהקטירו אותו בני אהרן', (ו) **מליקת עוף** – דכתיב 'זמלק את ראשו וזהקטיר המזבחה', איתקש מליקה להקטרה, (ז) **קבלת הדם** – דכתיב 'זהקריבו בני אהרן הכהנים את הדם'; 'זהקריבו' זו קבלת דם, (ח) **הזאת הדם** – דהיינו דם הטאת העוף, דאתיא בקל והומר מזריקת דם עולת בן צאן ששחיטתו כשרה בזר (דכתיב 'שחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן', מקבלה ואילך מצות כהונה) ואפילו הכי קבע לו כהן להזאתו לאפוקי נשים (דכתיב 'זורקו בני אהרן', בן עוף שקבע לו כהן למליקתו) (דכתיב 'זהקריבו כהן אל המזבח ומלק את ראשו') אינו דין שיקבע לו כהן להזאתו ולאפוקי נשים. אבל ליכא למימר דמייירי בהזאת דמה של פרה אדומה, דהא אפילו שאר כהנים פסולין בה, ד'אלעזר' כתוב בה, וכל שכן שנשים פסולות. וגם ליכא למימר דמייירי מהזאת פנים (כגון הזאה על הפרוכת ועל מזבח הזהב האמורין בפר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור), דגם באלו אפילו כהנים הדיומים פסולין ד'הכהן המשיח' כתוב בה, וכל שכן שנשים פסולות.

מקרחה ובין מגדידה, ולא מרבינן להו (מהפסוק כי עם קדוש אתה) אלא לענין שריטה (ולפי"ז נאמר דשריטה וגדידה הן ב' דברים נפרדים, חד ביד וחד בכליו), דקסבר איסי שריטה וגדידה אחת היא.

[דף לו.]

(ב) **אבוי**: יליף גזירה שוה ישראל מכהנים, דבישראל כתיב 'ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת', ובכהנים כתיב 'לא יקררו קרחה בראשם', מה להלן נשים פטורות מדכתיב בתחילת הפרשה (באיסור כל תטמא למתים) 'בני אהרן' ולא בנות אהרן (וס"ל דקאי גם על איסור קרחה) אף כאן נשים פטורות.

ואין להקשות למה לי גזירה שוה, תיתי בקל והומר מכהנים שריבה בהם הכתוב מצות יתירות ואפילו הכי לא נצטוו בכל יקררו (דכתיב 'בני אהרן' ולא בנות אהרן), כל שכן בישראל שנשים פטורות. דאי לאו גזירה שוה הוה אמינא הפסיק הענין, וקרא ד'בני אהרן' לא קאי אלא על טומאה לחוד בתחילת הפרשה (ומשא"כ באיסור קרחה לעולם גם בנות אהרן מותרות), אבל השתא דגמרינן גזירה שוה (ללמוד ישראל מכהנים) על כרחך צריך לומר שלא הפסיק הענין (וגם על איסור קרחה קאמר בני אהרן ולא בנות אהרן) וילפינן ישראל מכהנים דנשים פטורות.

ואף דכבר מיבעי לן האי ג"ש ללמוד פרטי דיני קרחה בישראל וכהנים, דהנהגה בכהנים אשמעינן קרא שאם קרח ד' וה' קריחות חייב על כל אחת ואחת, מדכתיב בלשון כפול 'לא יקררו קרחה' ולאפוקי ממה שנאמר בישראל 'ולא תשימו קרחה' דמשמע שאינו חייב אלא אחת, וגם אשמעינן דלאו דוקא סמוך לפדחת חייב (כדמשמע ממה שנאמר אצל ישראל 'ולא תשימו קרחה בין עיניכם') אלא הוא הדין בכל הראש מדכתיב 'לא יקררו קרחה בראשם', ולעומת זה בישראל אשמעינן דאיסור קרחה לא נאמר אלא על מת מדכתיב 'ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת' (ומשא"כ בכהנים לא כתיב 'למת'), ואיצטריך ג"ש לומר דכהנים וישראל שוין בכל דינים אלו. מכל מקום אי משום הא הוי מצי למיכתב בתרווייהו 'קרחה' ומדכתיב 'קרחה' הוי ליה כגזירה שוה יתירה למידרש נמי דנשים פטורות (דלא הפסיק הענין).

(ג) **רבא**: יליף גזירה שוה 'בין עיניכם' קרחה מתפילין, דבקרחה (בישראל) כתיב 'ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת', ובתפילין כתיב 'זהו למוטפת בין עיניכם', מה להלן נשים פטורות (וכנ"ל דף לו). דגמר לה בהקישא מתלמוד תורה) אף כאן נשים פטורות.

יד. פי' דהו"א שהגדידה אינו אלא ככלי, דמשמעות גדידה הוא מלשון 'גודו חלגה' (דני"ל ד, י"א) ומלשון 'חיתגודו' כמשפטם בחרצות וצמחים' (מלפ"ס-ב י"ח, כ"ח), והשריטה אינו אלא ציד משום דדריש 'וצבצבם לא ישרטו שרטי' שלא יעשו שריטה לנשר צבצב, דהיינו ציד, ופי"ז שאם התרו על מי שמשרט ככלי משום ששרט, לאו כלום הוא, וכן אם התרו על מעשה היד משום מתגוד לאו כלום הוא. קמ"ל דקסבר איסי שריטה וגדידה אחת היא, שמשמעותו של שרט צין ציד בין ככלי הוא, וכן משמעות גדידה, וא"כ המשרט צין ציד בין ככלי והתרו צו משום ששרט או משום מתגודל חייב (פי' ה"לכ"ז).

הגוף נוהגין בין בא"י ובין בחו"ל, וחובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ.

✦ **ערלה, בלאים, וחדש:** לכולי עלמא שאני ערלה ובלאים דאף שהן חובת קרקע נוהגין בין בארץ ובין בחו"ל. ונחלקו תנא קמא ור' אליעזר במתניתין בדין חדש דכתיב ביה 'בכל מושבותיכם'¹⁰, האם נוהג רק בארץ (כשאר מצוה שהיא חובת קרקע) ו'מושבותיכם' בא ללמד שלא נתחייבו בו עד לאחר ירושה וישיבה (לאפוקי י"ד שנה שהיו בגלות שכבשו וחלקו עד שנתיישבו בה והכיר כל אחד את שלו), או דלמא נוהג אף בחו"ל ד'מושבותיכם' היינו בכל מקום שאתם יושבים.

מתחילה נסתפק בגמרא האם תנא קמא הוא דמיקל שאין חדש נוהג אלא בארץ (ומושבותיכם היינו בכל מקום שאתם יושבים), והיינו דקאמר ר' לחומרא פליג. ודמושבותיכם היינו בכל מקום שאתם יושבים, והיינו דקאמר ר' אליעזר אף החדש דקאי על ערלה ובלאים ולומר שכולם נוהגין אף בחו"ל, או דלמא תנא קמא מחמיר בחדש שנוהג אף בחו"ל, ור' אליעזר לקולא פליג, והא דקאמר 'אף החדש' קאי על רישא דמתניתין (ותנן 'כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ, לזה מוסף ר' אליעזר דאף חדש בכלל).

למסקנא פשטינן דתנא קמא מיקל בחדש ור' אליעזר לחומרא פליג, ממה שאמר אביי דהתנא קמא במתניתין הוא ר' ישמעאל, שנחלק כבריייתא אחרת עם ר' עקיבא, וסובר שם ר' ישמעאל דכל מקום שנאמר לשון 'ביאה' (לארץ) עם 'מושב' אינו אלא לאחר ירושה וישיבה (והכא נמי בחדש סובר שאינו נוהג אלא בארץ, דכתיב ביה נמי ביאת הארץ ומושבות), ושמע מינה דר' אליעזר (דפליג על תנא קמא במתניתין) סובר ד'מושב' היינו בכל מקום שאתם יושבים, ולחומרא פליג דחדש נוהג בין בארץ ובין בחו"ל.

✦ **מחלוקת ר' ישמעאל ור' עקיבא:** נחלקו בהא דכתיב בפ' נסכים 'כי תבאו אל ארץ מושבותיכם אשר אני נותן לכם':

ר' ישמעאל סובר לא קירבו נסכים במדבר על קרבנות יחיד ואף שהובאו על המזבח שהוא כמת ציבור (דהא במדבר עדיין לא הותרו כמות יחיד), דס"ל שלא היו מביאין נסכים במדבר אלא על קרבנות ציבור, ואתא קרא לאשמועינן דמושבאו לארץ נתחייבו בנסכים אפילו על קרבנות יחיד ואבל דוקא בכמת ציבור, והא דכתיב 'אל ארץ מושבותיכם' לאשמועינן שלא נתחייבו בו מיד כשבאו לארץ, אלא לאחר ירושה וישיבה, דכל מקום שנאמר לשון 'ביאה' עם 'מושב' (כמו הכא 'כי תבאו אל ארץ מושבותיכם') אינו אלא לאחר ירושה וישיבה (לאפוקי כמת בגלגל שהיה שם מוצה הנחשת כל י"ד שנה שכבשו וחלקו והיא כמת ציבור, לא נתחייבו בנסכים עד אחר ירושה וישיבה כשבאו לשילה, אבל מאז ואילך לא פסקו נסכים מכמות ציבור אפילו משהרבה שילה והיתה כמת ציבור בנוב ונבעון).

מז. 'ולתם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עמס היום הזה עד הביאכם את קרבן אלקיכם מקת עולם לרמיכם כל משנתיכם'.

אבל במנחת סוטה ומנחת נזירה נשים מניפות, דבעינן תנופה בבעלים. בסוטה – דילפינן נזירה שוה יד יד' משלמים, בסוטה כתיב 'ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות והניף את המנחה', ובשלמים כתיב 'ידי תביאנה את אשי ה' וגו' להניף אותו תנופה' וקאי על הבעלים, מזה בסוטה בעינן תנופה ע"י כהן אף בשלמים בעינן כהן, ומה בשלמים בעינן תנופה בבעלים אף בסוטה בעינן תנופה בבעלים (והיינו האשה מופה), הא כיצד, כהן מכנים ידו תחת יד בעלים ומניף. **בנזירה** – אתיא נזירה שוה 'כף כף' מסוטה (בסוטה כתיב 'נתן על כפיה', ובנזיר כתיב 'נתן על כפי הנזיר').

[דף ל"ז]

מצות התלויות ושאינן תלויות בארץ

✦ כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ ישראל, ומצוה שאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ ישראל ובין בחוץ לארץ.

להחיה אמינא, 'מצוה התלויה בארץ' היינו דכתיב בה לשון 'ביאה' (כגון 'כי תבאו אל הארץ', 'כי יביאך אל הארץ'), ושאינה תלויה בארץ היינו דלא כתיב בה לשון ביאה. וקשה מתפילין ופטר חמור דכתיב בהן 'ביאה' (בפרשת קדש י' כל כבוד כתיב 'זהה כי יביאך') ונוהגין בין בארץ ובין בחוץ לארץ (ותפילין אשכחן בכמה דוכתין באמוראי דבבל דמנחי תפילין, ופטר רחם בפטר חמור תלה רחמנא¹¹).

למסקנא, מצוה התלויה בארץ היינו שהיא חובת קרקע (שמוטלת על הקרקע או גידוליו, כגון תרומות ומעשרות הלה לקט שכחה פאה ושביעית) אינה נוהגת אלא בארץ, ומצוה שאינה תלויה בארץ היינו שהיא חובת הגוף (שאינה מוטלת לא על הקרקע ולא על גידוליו אלא על גופו של אדם, כגון שבת תפילין עבודה זרה פטר חמור מילה עריות וכיוצא בהם) נוהגת בין בארץ ובין בחוץ לארץ.

ויליף כן מדכתיב "אלה החוקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות בארץ אשר נתן ה' אלקי אבותיך לך לרשתה כל הימים אשר אתם חיים על האדמה", 'החוקים' אלו המדרשות, 'המשפטים' אלו הדינים, 'אשר תשמרון' זו משנה (שמביאה ליד מעשה), 'לעשות' זו מעשה, ומדקאמר 'לעשות בארץ' משמע שאינן נוהגין אלא בארץ, אבל כשאמר 'אח"כ כל הימים אשר אתם חיים' משמע שנוהגין בין בא"י ובין בחו"ל. ולזה ילפינן מפסוק שאחר זה דמיררי מעבודה זרה דכתיב 'אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים', מה עבודה זרה שהיא חובת הגוף ונוהגת בין בא"י ובין בחו"ל, אף שאר מצות שהן חובת

מז. ק' יש גירסא גרש"י, ומשמע הכוונה לכיון דפטר רחם הוא חובת הגוף אין חילוק בין ארץ ישראל לחוץ לארץ, וכן הוא גרמב"ן ורישב"א. מיהו הקשו על זה דהא עדיין לא נחמין לך לחלק בין חובת הגוף לחובת קרקע, וע"ש מה שכתבו לפרש בלופן אחר. ונתום' (ד"ה הרי) פירשו הא"י פטר חמור ע"ד שפירש"י בתפילין, דגם בפטר חמור מנינו צמס' צרכות (דף י"ג), דלמי בר חמא שה' מצנל הי' לו פטר חמור.

גליץ קנין תורה

❖ **‘מושב וביאה’ במצות שהן חובת הגוף:** פלוגתת ר' ישמעאל ור' עקיבא הנ"ל וכן עם אידך תנא דבי ר' ישמעאל) אם ביאה ומושב היינו לאהר ירושה וישיבה או בכל מקום שאתם יושבים, הוא דוקא במצות שהן חובת קרקע ודילפינן לעיל שאינן נוהגין אלא בארץ, ובוזז פליגי האם אתא קרא להוציאם מן הכלל ולהייבם בכל מקום או לאו, אבל במצות שהן חובת הגוף כולי עלמא מודים שנוהגים בכל מושבות. מכל מקום מצינו איזה פעמים בתורה לשון ביאה ומושב אף במצות שהן חובת הגוף, ומבאר בגמרא הטעם בכל אחד:

(א) שבת, דהו"א כיון דשבת כתוב בענינא דמועדות תיביעי קידוש [ע"י בית דין] כמו מועדות וקידוש ב"ד אינו נוהג אלא ביהודה, קמ"ל ושנהג בכל מקום ואינו תלוי בכל בקידוש ב"ד.

(ב) איסור אכילת חלב ודם וכתוב ביה זקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם כל חלב וכל דם לא תאכלו, דהו"א הואיל וכתוב בענינא דקרבנות אינו אסור אלא בזמן דאיכא קרבנות, קמ"ל.

(ג) מצה ומרור וכתוב ביה וכל מושבותיכם תאכלו מצות, דהו"א הואיל וכתוב על מצות ומרורים יאכלוהו וקרבן פסח) אין מצוה לאכול מצה ומרור אלא בזמן דאיכא קרבן פסח, קמ"ל.

(ד) תפילין ופטור חמור וכתוב בהו זיהי כי יביאד, לומר עשה מצוה זו שבשביעה תיכנס לארץ.

[דף לח.]

❖ **‘מושב דכתיב גבי חדש’** כשעברו ישראל את הירדן ונכנסו לארץ בימי יהושע כתיב זיאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח ופי' ממחרת יום הראשון של פסח שהוא יום הנפת העומר. למו"ד 'מושב' כל מקום שאתם יושבים ודלדידיה מושב דכתיב גבי חדש לאו לירושה וישיבה אתא אלא מיד כשנכנסו לארץ נתחייבו שלא לאכול מן החדש עד אחר הקרבת העומר) אתא קרא שפיר ודוקא מעבור הפסח אחר הקרבת העומר אכלו מעבור הארץ, ולא קדם לכן מחמת איסור החדש. ולמו"ד 'מושב' היינו לאהר ירושה וישיבה ודלדידיה עדיין לא נתחייבו באיסור החדש עד אחר י"ד שנה של כיבוש וחילוק הארץ) באמת הותרו לאכול ומן החדש) קודם לכן, אלא שלא היו צריכים כיון שנסתפקו מן המון שבכליהם, דבשבעה באדר מת משה ופסק מן מלידה, והיו מסתפקין מומן שבכליהם עד ט"ז בניסן.

ויליף זה מדכתיב זבני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת' ודמשמע שאכלו את המן עד שבאו אל עבר הירדן שהיא השובה מארץ סיחון ועוג, ובסיפא דקרא כתיב 'את המן אכלו עד בואם אל קצה ארץ כנען' ודמשמע שלא היה להם מן אלא עד שבאו לערבות מואב שהיא ארץ האמורי ועל שפת הירדן קצה כניסת ארץ כנען, ושם מת משה, וזה סותר לרישא דקרא שאכלו גם אח"כ עד בואם אל עבר הירדן, אלא אתא לאשמועינן שפסק מן מלידה במיתת משה בבואם לקצה ארץ כנען, אבל עדיין נסתפקו מומן שבכליהם עד בואם אל ארץ נושבת.

ר' עקיבא סובר קירבו נסכים במדבר אפילו על קרבנות יחיד, ואם כן על כרחך לא אתא קרא להטעינן נסכים משבאו לארץ על קרבנות יחיד שמקריבין על כמות ציבור ושהרי כבר טענה ועומדת, אלא אתא להטעינן נסכים אפילו על קרבנות יחיד שמקריבין על כמות יחיד ודכל זמן שהיו במדבר היה במת יחיד אמורה, אבל משבאו לארץ כל י"ד שנה שלא הוקבע משכן שילה והיו שוכנים בכלכל מרודים במלחמה הותרו כמות יחיד, וקמ"ל כי תבואו אל הארץ ותהא במת יחיד מותרת – אף היא תטעין נסכים, לכך סובר ר' עקיבא דכל מקום שנאמר 'מושב' ואפילו עם ביאה) משמע בכל מקום שאתם יושבים.

– ר' עקיבא הקשה לר' ישמעאל משבת שנאמר בו 'מושב' ולא תבערו אש בכל מושבותיכם כיום השבת (ע' תד"ה והרי) ואפילו הכי נוהגת בין בארץ ובין בחו"ל. והשיב לו ר' ישמעאל ב' תשובות; (א) אנא ביאה ומושב קאמינא ונשבת נאמר רק מושב ולא ביאה, (ב) שבת מקל וחומר אתיא, דמה מצות קלות נוהגת בין בארץ ובין בחו"ל, שבת המירא לא כל שכן.

❖ **אידך תנא דבי ר' ישמעאל:** תנא דבי ר' ישמעאל הנ"ל סובר דדוקא במקום דכתיב ביאה עם מושב היינו לאהר ירושה וישיבה. אבל בברייתא אהרת מצינו תנא אהר דבי ר' ישמעאל דסבירא ליה דכל היכי דכתיב ביאה לחוד [אפי' בלא מושב] הוי גם כן לאהר ירושה וישיבה, ויליף כן ממלך דכתיב ביה ביאה ופרט לך הכתוב בהדיא דהיינו לאהר ירושה וישיבה וכי תנא אל הארץ וגי ירשתה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך, אף כל 'ביאה' היינו לאהר ירושה וישיבה.

תנא דבי ר' ישמעאל א' ס"ל דליכא למילף ממלך, דהוה מלך וביכורים ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין ודגם כביכורים כתיב כי תבוא אל הארץ ופרט לך הכתוב שאינו נוהג אלא לאהר ירושה וישיבה). **לתנא דבי ר' ישמעאל ב'** לא הו"ו ב' כתובים הבאים כאחד, דצריכי תרוייהו, דאי כתב רק מלך ולא ביכורים הו"א דביכורים דקא מיתהני לאלתר יהא נוהג מיד בביאת הארץ, ואי כתב ביכורים ולא מלך הו"א דמלך כיון שדרכו לכבוש לאלתר יהא נוהג מיד בביאת הארץ. **תנא דבי ר' ישמעאל א'** לית ליה הך סברא דביכורים מתהניא לאלתר (תד"ה בכורים), לכך פריך נכתוב רק מלך ולא ביכורים, ונילף ביכורים בק"ו ממלך שדרכו לכבוש לאלתר ומ"מ אינו נוהג אלא לאהר ירושה וישיבה, כל שכן ביכורים שאינו נוהג אלא לאהר ירושה וישיבה) ומדפרט כביכורים ש"מ דהו"ו ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין. והשיב לו **תנא דבי ר' ישמעאל ב'** דאי לא כתב ביכורים הו"א נילף ביכורים מחלה ודכתיב בה נמי 'בבואכם' ואפילו הכי הכל מודים שנתחייבו בה מיד מדישנה הכתוב ביאה זו מכל ביאות שבתורה שנאמר בהו כי יביאך או כי תבואו וכאן נאמר 'בבואכם' לאשמועינן דכיון שבאו לארץ נתחייבו מיד, לכך איצטרדיך למיכתב בין מלך ובין ביכורים) ולא הו"ו ב' כתובים הבאים כאחד, ומלמדין דכל מקום שנאמר ביאה לחוד אינו אלא לאהר ירושה וישיבה).

גליון קנין תורה

– כתיב זבני ישראל אכלו את הזמן ארבעים שנה, אף שלא אכלו אלא ארבעים שנה חסר שלשים יום ודבל ימים הראשונים שיצאו ממצרים אכלו עונות מצותו, לומר לך דעונות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן.

• **יום פטירת ולידת משה רבינו:** בשבעה באדר מת משה, דשלשים יום אחר פטירתו עמדו בערבות מואב להתאבל עליו ושמאמר זימת שם משה עבד ה' וכתיב זיבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום, וכיזיד אחר כך נצטוו יהושע להסיען ושמאמר זידי אחרי מות משה עבד ה' ויאמר ה' אל יהושע ונ' משה עבדי מת ועתה קום עבור את הירדן וגו', ונתן להם ג' ימים להכין צידה לדרך ואחר כך עברו את הירדן ושמאמר עברו בקרב המחנה וצו את העם לאמר הכינו לכם צידה כי בעוד שלשת ימים אתם עוברים את הירדן הוה', וזה היה ביום ו' ניסן ושמאמר זעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון, צא מהן ל"ג ימים למפרע ושלשים יום של אכל משה ונ' ימים שהכינו להם צידה הא למדת שבשבעה באדר מת משה והוא ל"ג ימים, עשרה ימים מהודש ניסן ועוד כ"ג מאדר, דאדר חסר הוה'.

בשבעה באדר נולד משה, ושמאמר זיאמר אליהם לישראל ביום פטירתו בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, ותיבת היום' מיותר, ללמד שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומהודש לחודש ושמאמר את מספר ימיך אמלא' וכיון שמת בו אדר הרי שגם נולד בו אדר.

• **ערלה כלאים וחדש:** במתניתין נתבאר, דאע"פ דכל מצות התלויות בארץ אינן נוהגין אלא בארץ, שאני ערלה וכלאים שנוהגין אפילו בחוץ לארץ. ובחדש נחלקו תנא קמא ור' אליעזר; לתנא קמא אינו נוהג אלא בארץ, דדריש 'מושב' לאחר ירושה וישיבה, ולר' אליעזר נוהג אף בחו"ל כמו ערלה וכלאים, דדריש 'מושב' בכל מקום שאתם יושבים. וכן נחלקו בזה ר' שמעון בר יוחאי ור' אלעזר בנו:

ר' שמעון בר יוחאי סובר דחדש נוהג מן התורה בחו"ל וכר' אליעזר דדריש 'מושב' בכל מקום שאתם יושבים, ויליף מיניה ערלה וכלאים בקל וחומר; מה חדש שאין איסורו עולם ואלא כל ששה עשר בניסן – דכתיב עד עצם היום הזה ואין איסורו הנאה ודמותר לקצור תבואה של חדש קודם לעומר להאבילו לבהמתו ויש היתר לאיסורו ופי' ביום מ"ז בניסן עצמו שאם יש עומר קרב הותר החדש אחר הקרבת העומר, מכל מקום נוהג בין בארץ

ובין בחו"ל, כלאים שאיסורן איסור עולם ושם זרע הטח והרצן אסורים הגפנים לעולם ואסורין בהנאה ואין היתר לאיסורן, אינו דין שינהגו בין בארץ ובין בחו"ל. וכן יליף ערלה יליף בקל וחומר, שהוא חמור מאיסור חדש על כל פנים בתרתי מתלת דינים הנ"ל ודערלה אסור בהנאה וגם אין לו היתר בתוך ימי איסורו, אבל כדון א' קל ערלה מכלאים שאין איסורו איסור עולם דמותרת בשנה רביעית; וע"ע תוד"ה והוא.

ר' אלעזר ברבי שמעון סובר דחדש אינו נוהג בחו"ל מן התורה ודס"ל כתנא קמא דהיינו ר' ישמעאל דדריש 'מושב' לאחר ירושה וישיבה, וממילא גם ערלה וכלאים ליכא למילף בק"ו שנוהגין בחוץ לארץ ולידידיה אין ערלה וכלאים אסורין בחו"ל אלא מהלכה או מדברי סופרים כמבואר לקמן דף לה--למ"א, אלא כללא הוא דכל מצוה שנצטוו ישראל קודם כניסתן לארץ ודהיינו חובת הגוף נוהגת בין בארץ ובין בחו"ל, וכל מצוה שנצטוו לאחר כניסתן לארץ ודהיינו חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ. מיהו יש ב' מצוות שנצטוו בהן לאחר כניסתן לארץ, ואפילו הכי נוהגין בין בארץ ובין בחוץ לארץ כיון שהן חובת הגוף ולא חובת קרקע, ומכל מקום אינן נוהגין אלא בזמן הבית:

(א) **השמטת כספים,** דאף שהיא חובת הגוף לא נצטוו עליה עד אחר שנכנסו לארץ, דכתיב וזה דבר השמיטה שמוט' בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, ומקשינן שמיטת כספים לשמיטת קרקע ושהיא חובת קרקע ולא חובת הגוף ללמד דרק בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים, אבל בזמן שאין אתה משמט קרקע וכגון במדבר קודם שנכנסו לארץ, או אחר החורבן כשגלו אין אתה משמט כספים. ומכל מקום בזמן הבית נוהג שמיטת כספים אפילו בחוץ לארץ (וכיון שהיא חובת הגוף) דלענין זה לא מקשינן שמיטת כספים לשמיטת קרקע ושאינו נוהג אלא בארץ כמו שאר מצות התלויות בארץ ולומר דרק במקום שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים, דכתיב כי קרא שמיטה לה' מכל מקום.

(ב) **שילוח עבדים** וכיובל, דאף שהיא חובת הגוף לא נצטוו עליה עד אחר שנכנסו לארץ, דכתיב וקראתם דרור בארץ, בזמן שהדרור נוהג בארץ נוהג בחוץ לארץ, אבל כשאין דרור נוהג בארץ וכגון במדבר קודם שנכנסו לארץ, או אחר שגלו אינו נוהג בחוץ לארץ. אבל ליכא למילף מהא דכתיב 'בארץ' שאין הדרור נוהג כלל בחוץ לארץ ואפילו בזמן שנוהג בארץ, דכתיב יובל היא' מכל מקום.

שאלות ותשובות לחזרה

שאלות

- א. באיזה מיני אוכלין אין מערבין עירובי הצירות ושיפותי מבואות? ולמה לא?
- ב. מנלך דנשים פטורות ממצות תפילין? ולמה לא מקשינן תפילין למזוזה לומר שחייבות?
- ג. מנלך דנשים חייבות במזוזה?
- ד. מאהר שנישים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא, למה בעינן קרא 'האזרח' לאשמעינן דנשים פטורות ממצות סוכה? (אביי, רבא)
- ה. מנא ילפינן דנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא? (למסקנת הגמ' יש בזה ג' דרכים)
- ו. למאן דיליף כל מצות עשה שהזמן גרמא במה מצינו מתפילין, למה לא הוו תפילין וראיה ב' כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין?
- ז. למה לא ילפינן שנישים חייבות במצות עשה שהזמן גרמא בבנין אב משמחה?
- ח. למה לא ילפינן שנישים חייבות במצות עשה שהזמן גרמא במה מצינו מהקהל ושנישים חייבות בהקהל דכתיב 'ואנשים וזנשים והטף'? (למסקנת הגמרא יש בזה ב' דרכים)
- ט. מנא ילפינן שנישים חייבות במצות עשה שלא הזמן גרמא? (למסקנת הגמרא יש בזה ב' דרכים)
- י. למאן דיליף כל מצות עשה שלא הזמן גרמא במה מצינו ממורא, למה לא הוו מורא ופריה ורביה ב' כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין?
- יא. למה לא ילפינן שנישים פטורות ממצות עשה שלא הזמן גרמא בבנין אב מתלמוד תורה?
- יב. למסקנא: באיזה מצות עשה שהזמן גרמא מצינו שנישים חייבות? ובאיזה מצות עשה שלא הזמן גרמא מצינו שנישים פטורות?
- יג. מנא ילפינן שנישים חייבות במצות לא תעשה?
- יד. למה איצטריך קרא לאשמעינן שהשוו נשים לאנשים לענין עונשים ולענין דיני ממון ולענין מיתות?
- טו. מנא ילפינן שנישים כהנות אינן מוזהרות בכל תמא למתים?
- טז. מנא ילפינן שנישים אינן מוזהרות בהקפת הראש?
- יז. למסקנת הגמרא, מנא ילפינן שנישים אינן מוזהרות בהשחתת הזקן?
- יח. המגולח זקנו במספריים, או לקטו במלקט ורהיטני, חייב בהשחתת זקן או לא? ומנלך?
- יט. תניא 'זקן האשה והמרים שהעלו שער הרי הן כזקן לכל דבריהם', במה מיירי הברייתא למסקנת הגמרא?
- כ. איסי סובר שאף בכל יקרחו נשים פטורות; כתוב ג' דרכים מנלך? (ל"ק, אביי, רבא)
- כא. למה לא יליף אביי מהיכא דיליף רבא, ולמה לא יליף רבא מהיכא דיליף אביי?
- כב. לל"ק; למה מרבינן גדידה מדכתיב 'כי עם קדוש אתה' ולא מרבינן מיניה קרחה? ולמה לא אמרינן דאתא לרבות שריטה ולא גדידה?
- כג. קרח ד' וה' קריחות, כמה פעמים לוקה? ומנלך?
- כד. 'לא תשימו קרחה בין עיניכם למת', האם אינו חייב אלא בין עיניכם? ומנלך?
- כה. יהודים שמתנהגים בסכלות ושטות, או רשעים דלית בהו הימנותא, או עובדי עבודה זרה, נקראים 'בנים' לה' או לא?
- כו. איזה ח' עבודות שבמקדש נמנו במתניתין שאינן נוהגין אלא באנשים ולא בנשים?
- כז. למה ליכא למימר דהזאה דמתניתין מיירי מהזאת פרה אדומה או הזאת פנים?
- כח. איזה ב' תנופות נוהגין אף בנשים? ומנא ילפינן להו?
- כט. תפרש מהו 'מצוה התלויה בארץ' ומהו 'מצוה שאינה תלויה בארץ', לההוה אמינא ולמסקנא?
- ל. ר' אליעזר אומר אף החדש; למסקנת הגמרא ר' אליעזר לקולא פליג או לחומרא פליג? ובמה פליגי תנא קמא ור' אליעזר?
- לא. קרבן יחיד שהקריבו על במת ציבור כשהיו במדבר או אחר שנכנסו לארץ, טעון נסכים או לא?
- לב. קרבן יחיד שהקריבו על במת יחיד (בשעת היתר הבמות), טעון נסכים או לא? ולמה?

גליץ קנין תורה

- לג. ר' עקיבא ביקש לילף משבת דכל היכא דכתיב 'מושב' היינו כל מקום שאתם יושבים; מה השיב לו ר' ישמעאל?
לד. במה פליג ר' ישמעאל עם אידך תנא דבי ר' ישמעאל?
לה. השתא דאמרת דמצות שהן חובת הגוף נוהגין בין בארץ ובין בחו"ל, למה כתיב 'מושב' גבי שבת, חלב ודם, מצה ומרור?
לו. ביאה דכתב רחמנא גבי תפילין ופטור חמור למה לי ומהאחר שהן חובת הגוף ונוהגים בכל מקום?
לז. למ"ד מושב היינו לאחר ירושה וישיבה, למה לא אכלו בני ישראל מן החדש (בזמן יהושע בן נון) אלא ממהרת הפסח?
לח. מתי הפסיק המן מלירד? ועד אימתי היו מסתפקים ממזן שבכליהם?
לט. מנלן שבשבעה באדר מת משה? ומנלן שבשבעה באדר נולד משה?
מ. איזה ג' חומרות יש בכלאים יותר מחדש? ואיזה ב' חומרות יש בערלה יותר מחדש?
מא. למה נצטוו ישראל על השמטת כספים רק אחר כניסתן לארץ, אע"פ שהוא חובת הגוף? והאם נוהג בזמן הבית אף בחוץ לארץ?
מב. האם נוהג שילוח עבדים רק בארץ או אף בחוץ לארץ? ומנלן?

תשובות

- א. אין מערבין לא במים ומלח, ולא בכמהין ופטירות, דבעינן מידי דזיין (שבמקום מוונתיו של אדם השוכה דירתו ושבתתו) והני לא זייני.
ב. מקשינן תפילין לתלמוד תורה דאיתקש בין בפרשה ראשונה ובין בפרשה שניה, ולא מקשינן למוזזה דאיתקש רק בפרשה ראשונה ולא בפרשה שניה.
ג. מדתלה רחמנא מתן שכרה בריבוי ימים דכתיב 'למען ירבו ימיכם' וגו' ונשי נמי בעי חי.
ד. לאביי, דהו"א נילף מדכתיב 'בסוכות תשבו שבועת ימים', תשבו כעין תדורו, מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו. לרבא, דהו"א נילף גזירה שוה 'חמשה עשה חמשה עשר' מהג המצות מה להלן נשים חייבות באכילת מצה ולילה ראשונה אף כאן נשים חייבות.
ה. (א) למ"ד תפילין הוי מ"ע שהזמן גרמא וב' כתובים הבאים כאחד אין מלמדין, ילפינן בבנין אב מה מצינו מתפילין. (ב) למ"ד תפילין הוי מ"ע שהזמן גרמא וב' כתובים הבאים כאחד מלמדין, ילפינן מהיקישא דאיתקש כל התורה לתפילין (דכתיב 'זהה לך לאות על ירך ולזכרון בן עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך'). (ג) למ"ד תפילין הוי מ"ע שלא הזמן גרמא, ילפינן בבנין אב מה מצינו מראיה.
ו. דצריכי תרוייהו, דאי כתב תפילין ולא ראייה הו"א נילף ראייה משהקהל דנשים פטורות, ואי כתב ראייה ולא תפילין הו"א אקיש תפילין למוזזה דנשים חייבות.
ז. (א) ס"ל כאביי שאין חיוב שמחה על אשה, אלא בעלה חייב לשמחה. (ב) ואף למ"ד דאשה מחויבת בשמחה, מ"מ הוה מצה שמחה והקהל שלשה כתובים הבאים כאחד דלכו"ע אין מלמדים.
ח. דהוה מצה והקהל ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים, דלא צריכי תרוייהו דהוי מצי למיכתב רק מצה ונדע שנשים חייבות בהקהל מק"ו דאם טפלים חייבים נשים לא כל שכן. ולמ"ד ב' כתובים הבאים כאחד מלמדים, צ"ל דנשים חייבות בשמחה, והוה מצה שמחה והקהל ג' כתובים הבאים כאחד דלכו"ע אין מלמדים.
ט. (א) למ"ד תפילין הוי מ"ע שהזמן גרמא, ילפינן מהיקישא דאיתקש כל התורה לתפילין (שנשים פטורות כמ"ע שהזמן גרמא (כנ"ל שאלה ה'), ומדמעות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות מכלל דמ"ע שלא הזמן גרמא נשים חייבות). (ב) למ"ד תפילין הוי מ"ע שלא הזמן גרמא, ילפינן בבנין אב מה מצינו ממורא.
י. (א) דס"ל כמ"ד נשים פטורות מפריה ורביה (דכתיב 'וכבשוה' איש דהרכו לכבוש אין אשה שאין דרכה לכבוש לאו). (ב) אף למ"ד נשים חייבות בפריה ורביה לא הוה מורא ופריה ורביה ב' כתובים הבאים כאחד דצריכי תרוייהו, דאי כתב מורא ולא פריה ורביה הו"א נשים פטורות מפריה ורביה (מפני הנ"ל), ואי כתב פריה ורביה ולא מורא הו"א נשים פטורות ממורא דכיון דאשה נשואה ודאי פטורה (דאימת בעלה עליה) אף פנויה לא תתחייב כלל.
יא. דהוה תלמוד תורה ופדיון הבן ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין. ולמ"ד ב' כתובים הבאים כאחד מלמדין, צ"ל דס"ל כמ"ד שנשים פטורות מפריה ורביה, והוה תלמוד תורה ופדיון הבן ופריה ורביה ג' כתובים הבאים כאחד דלכו"ע אין מלמדין.

גליץ קנין תורה

יב. מצות עשה שהזמן גרמא: א. מצה, ב. סוכה, ג. הקהל, ופליגי בשמחה. מצות עשה שלא הזמן גרמא: א. תלמוד תורה, ב. פדיון הבן, ופליגי בפריה ורביה.

יג. 'איש או אשה כי יעשו מכל הטאת האדם', השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה, וכיון שהן בכלל עונשים מכלל שהן גם בכלל הטא ובכלל כפרה בהבאת קרבן.

יד. אי כתב עונשים הו"א דוקא לזה נתרבו דחם רחמנא עליהן משא"כ דיני ממון אינן נוהגין אלא באיש שהוא בר משא ומתן. ואי כתב דינים הו"א דוקא לזה נתרבו דבלאו הכי אין להן חיים, אבל לענין מיתות הו"א דלא בעינן כפרה עליהן כיון שאינן חייבות במצות. ואי כתב רק מיתות ולא עונשים ודינים הו"א שאני מיתות דבעי כפרה עליהן כיון דאיכא איבוד נשמה משא"כ בעונשים ודינים דליכא איבוד נשמה לא, לכך צריכי לכולהו.

טו. דכתיב 'אמור אל הכהנים בני אהרן וגו' לנפש לא יטמא בעמיו, בני אהרן ולא בנות אהרן.

טז. דכתיב 'לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקניך', כל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה, ונשים אינן בכלל איסור השחתת זקן.

יז. גזירה שוה 'פאת פאת' מבני אהרן מזה להלן נשים פטורות דכתיב 'בני אהרן' וקאי על כל הפרשה [דאי לאו הכי גזירה שוה לפה לי] אף כאן נשים פטורות ונאף דבעי גזירה שוה לומר שאין איסור אלא בגילוח שיש בה השחתה, הוי מצי למימר את שבזקנך, ומדקאמר פאת זקנך שמע מינה תרתין.

יח. פטור, דבישראל כתיב 'לא תשחית את פאת זקנך' לאפוקי מספריים שאין בו השחתה, ובכהנים כתיב 'פאת זקנם לא יגלחו' לאפוקי מלקט ורהיטני דלא הוי גילוח, וילפינן גזירה שוה 'פאת פאת' ישראל מכהנים דבעינן תרוייהו; גילוח שיש בה השחתה, דהיינו תער.

יט. על מומאט נגעים במקום זקן, ללמוד דסימון מומאט שלהם הוי שער צהוב [כמו בוקן האיש] ולא שער לבן [כנגדי עור בשר שלא במקום זקן].

כ. (א) ללישנא קמא, דכתיב 'בנים אתם לה' אלקיכם וגו' ולא תשימו קרחה, בנים ולא בנות. (ב) לאבוי, גזירה שוה 'קרחה קרחה' מבני אהרן. (ג) לרבא, גזירה שוה 'בין עיניכם בין עיניכם' מתפילין.

כא. אבוי לא יליף כרבא גזירה שוה מתפילין, דמיבעי ליה להאי גזירה שוה לאשמועינן דמקום הנחת תפילין בגובה הראש במקום שערות. רבא לא יליף כאבוי גזירה שוה קרחה קרחה, דמיבעי ליה להאי גזירה שוה ללמד דיני קרחה בישראל וכהנים [ודי זה קריהות; כל הראש, ודוקא על מתן] וקרחה לא משמע ליה למידרש.

כב. מרבה את הגדידה שישנה בין במקום שער ובין שלא במקום שער, וממעט את הקרחה שאינה אלא במקום שער. וליכא למימר דאתא לרבות שריטה ולמעט גדידה, דסבירא ליה שריטה וגדידה אחת היא.

כג. לוקה על כל אחת ואחת, דבכהנים כתיב לשון כפול 'לא יקרחו קרחה', וילפינן ישראל מכהנים בגזירה שוה 'קרחה קרחה'.

כד. חייב על כל הראש, דילפינן גזירה שוה קרחה קרחה ישראל מכהנים, ובכהנים כתיב 'לא יקרחו קרחה בראשם'.

כה. לר' יהודה, דוקא בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרויים בנים, אבל בזמן שאין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרויים בנים. לר' מאיר, בין כך ובין כך אתם קרויים בנים, ואפילו כשיש בהם שמות או שהם רשעים ולית בהו הימנותא או שהן עובדי עבודה זרה, אלא דבזמן שעובדים עבודה זרה ח'ו קרויים 'בנים משחיתים', אבל אם הדרי בתשובה שוב קרויים אחר כך בני מעליא.

כו. (א) סמוכה [ודבר אל בני ישראל וגו' ופסד], (ב) תנופה [ודבר אל בני ישראל וגו' להניף], (ג) הגשת מנחה [וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן], (ד) קמיצה [והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם], (ה) הקטרה [והקטירו אותו בני אהרן], (ו) מליקת העוף [ואיתקש מליקה להקטרה, דכתיב 'זמלק את ראשו והקטיר המזבחה'], (ז) קבלת הדם [והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם, והקריבו זו קבלת דם], (ח) הזאת הדם של הטאת העוף [דאיתא בק"ו מוריקת דם עולת בן צאן דכתיב ביה 'זורקו בני אהרן'].

כז. דפשיטא שאינן נוהגין בנשים דאפילו כהנים הדיומים פסולין בהו, דכפרה אדומה 'אלעזר' כתיב, ובהזאת פנים כתיב הכהן המשיח.

כח. במנחת סוטה וזוירה. בסוטה ילפינן גזירה שוה 'יד יד' משלמים, דבסוטה אשמעינן קרא דבעינן תנופה ע"י כהן ובשלמים אשמעינן קרא דבעינן תנופה בבעלים, הא כיצד כהן מכנים ידו תחת יד בעלים ומניף. בנזירה ילפינן בגזירה שוה 'כף כף' מסוטה.

כט. לההוא אמינא: תלויה בארץ היינו דכתיב בה לשון ביאה, ושאינה תלויה בארץ היינו דלא כתיב בה ביאה. למסקנא: תלויה בארץ היינו מצוה שהוא חובת קרקע, ושאינה תלויה בארץ היינו מצוה שהוא חובת הגוף.

ל. לחומרא פליגי; לתנא קמא אין חדש נוהג אלא בארץ, דהא דכתיב 'מושבותיכם' היינו לאחר ירושה וישיבה, ולר' אליעזר נוהג אף בחוץ לארץ, דדריש 'מושבותיכם' בכל מקום שאתם יושבים.

גליץ קנין תורה

- לא. במדבר** וכן משנכנסו לארץ קודם ירושה וישיבה, לר' ישמעאל אינו טעון נסכים ולר' עקיבא טעון נסכים. **לאחר ירושה וישיבה**, לכולי עלמא טעון נסכים.
- לב. לר' ישמעאל** אינו טעון נסכים, דמושב היינו לאחר ירושה וישיבה, ולא הטעינים הכתוב נסכים ולאחר ירושה וישיבה אלא על במת ציבור. **לר' עקיבא** טעון נסכים, דמושב היינו בכל מקום שאתם יושבים, והטעינים הכתוב נסכים [מיד כשנכנסו לארץ] אפילו על במת יחיד.
- לג. (א)** דבשבת כתיב רק 'מושב', ור' ישמעאל לית ליה ד'מושב' היינו לאחר ירושה וישיבה אלא היכא דכתיב ביאה עם מושב. **(ב)** שבת מקל וחומר אתיא, דמה מצות קלות נוהגות בין בארץ ובין בחו"ל, שבת חמירא לא כל שכן.
- לד. לר' ישמעאל** דוקא היכא דכתיב ביאה עם מושב פירושו לאחר ירושה וישיבה, ולאידך **תנא דבי ר' ישמעאל** גם היכא דכתיב רק ביאה הוי גם כן לאחר ירושה וישיבה, דיליף ממלך ודכתיב ביה ביאה ופרט לך הכתוב דהיינו לאחר ירושה וישיבה. [ור' ישמעאל סובר דמלך וביכורים הוו ב' כתובים הבאים כאחד ודאפשר למילף ביכורים בק"ז ממלך] ואין מלמדין, ואידך **תנא דבי ר' ישמעאל** סובר דלא הוו ב' כתובים דצריכי תרוייהו וא. דאי כתב רק מלך הו"א ביכורים שאני דמתהניא לאלתר, ואי כתב רק ביכורים הו"א מלך שאני דדרכו לכבוש לאלתר, ג. דאי לא כתב ביכורים הוי ילפינן ביכורים מחלהו.]
- לה. שבת**, דהו"א כיון דכתב שבת בענינא דמועדות תיבעי קידוש ע"י בית דין כמו מועדות ואין קידוש נהג אלא ביהודה קמ"ל. **חלב ודב**, דהו"א הואיל וכתב בענינא דקרבנות אינו אסור אלא בזמן דאיכא קרבנות, קמ"ל. **מצה ומרור**, דהו"א הואיל וכתב 'על מצות ומרורים יאכלוהו' אין מצוה לאכול מצה ומרור אלא בזמן דאיכא קרבן פסח, קמ"ל.
- לו.** עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ.
- לז.** שלא היו צריכים לאכול תבואה לפני זה מפני שהיו מסתפקים מן המזן שבכליהם.
- לא.** הפסיק מן מליד ב' אדר יום פטירת משה רבינו, והיו מסתפקין ממן שבכליהם עד ששה עשר בניסן.
- לב. ב' באדר מת משה**, מדכתיב שנתאבלו אחר פטירתו בערבות מואב ל' יום, ואח"כ נתן להם יהושע ג' ימים להכין להם צידה לדרך, ואח"כ נסעו ביום י' ניסן, צא מהן ל"ג ימים למפרע הרי שנפטר ביום ז' אדר. **וב' באדר נולד משה**, מדכתיב 'זיאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום' וגו', מלמד שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחודש לחודש.
- מ. בלאים:** איסורן איסור עולם, ואסורין בהנאה, ואין היתר לאיסורו ומשא"כ חדש אינו אסור אלא עד אחר ט"ז בניסן, ואינו אסור בהנאה שמותר להאכילו לבהמה, ויש היתר לאיסורו ביום ט"ז בניסן עצמו ע"י הקרבת העומר. **ערלה:** אסור בהנאה ואין לו היתר בתוך ימי איסורו [מיהו אין איסורו איסור עולם שהרי מותר בשנה רביעית].
- מא.** שהוקש השמטת כספים להשמטת קרקע דכתיב 'זוה דבר השמיטה שמוט' בב' שמיטות הכתוב מדבר וכו'. אבל בזמן הבית נוהג אף בחוץ לארץ דכתיב 'כי קרא שמיטה לה' מכל מקום.
- מב.** נוהג אף בחוץ לארץ מדכתיב 'יובל היא' מכל מקום, ומכל מקום אינו נוהג בחוץ לארץ אלא בזמן שהדרור נוהג בארץ דכתיב 'זקראתם דרור בארץ'.

ברכות לראש משביר

ידידנו הנגיד הנכבד רודף צדקה וחסד, אוהב תורה ומוקיר רבנן ותלמידיהו

מו"ה לייבל רובין הי"ו נציב חודש טבת

אשר נדב כל הוצאות החודש

לע"נ אביו מו"ה יונה ב"ר אליעזר ע"ה ולע"נ אחיו מו"ה אליעזר ב"ר יונה ע"ה
נלבי"ע ביום כ"ג טבת שנת תשס"ח לפ"ק נלבי"ע ביום כ"ז טבת שנת תשס"ח לפ"ק

ת. נ. צ. ב. ה.

זכות התורה תעמוד לו להתברך בכל משאלות לבו לטובה
לאורך ימים ושנים טובות - ויתקיים בו הבטחת נביאי אמת וצדק
לא ימוש מפיק ומפי זרעך ומפי זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם

בברכת התורה

הנהלת חבורת קנין תורה